

PIERRE BOURDIEU - LOİC WACQUANT
Düşünümsel Sosyolojiye Davet

Bu baskı 1992 yılında University of Chicago Press ve Polity Press ortaklığında yayımlanan *An Invitation to Reflexive Sociology*'nin düzeltilmiş ve genişletilmiş bir çevirisidir. Kısaltılmış bir versiyonu ise Fransızca'da *Réponses. Pour une anthropologie réflexive* başlığıyla yayımlanmıştır. [Türkçedeki ilk baskısı *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar* adıyla, Fransızca kısaltılmış versiyona dayanılarak yapılmıştır (İletişim Yayınları, 2001-2016). *Düşünümsel Sosyolojiye Davet*, kitabın genişletilmiş versiyonunun çevirisidir.]

Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar
Réponses. Pour une anthropologie réflexive
© 2003 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
2003-2016, İstanbul (8 baskı)

Invitation à la sociologie réflexive
© 1992, 2014 Pierre Bourdieu - Loïc Wacquant

İletişim Yayınları 940 • Politika Dizisi 46
ISBN-13: 978-975-05-3061-6
© 2021 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 2. BASIM
1. Baskı 2021, İstanbul

EDITÖR Melike Işık Durmaz
DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu
KAPAK Suat Aysu
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Berkay Üzüm

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul
Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387
Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,
Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

PIERRE BOURDIEU - LOİC WACQUANT

Düşünümsel Sosyolojiye Davet

Invitation à la sociologie réflexive

ÇEVİREN Nazlı Ökten

PIERRE BOURDIEU 20. yüzyılın en önemli sosyolog ve düşünürleri arasında yer alır. Neoliberalizm karşıtı küresel hareketin öncü fikir insanlarındandır. École des Hautes Études en Sciences Sociales ve Collège de France'da dersler vermiş, Avrupa Sosyoloji Merkezi'ni, *Actes de la Recherche en Sciences Sociales* dergisini ve *Raisons d'agir* Yayınevi'ni yönetmiştir. Sosyoloji ve antropoloji alanında pek çok klasik eserin yazarıdır. Türkçeye çevrilmiş diğer eserleri şunlardır: (Jean-Claude Passeron ile) *Les Héritiers: les étudiants et la culture*, 1964 [Vârisler: Öğrenciler ve Kültür, çev. Ash Sümer, Levent Ünsaldı, Heretik Yayıncılık, 2014]; (Alain Dardel ile) *L'Amour de l'art: Les musées et leur public*, 1966 [Sanat Sevdası, çev. Sertaç Canbolat, Metis Yayınları, 2011]; (Jean-Claude Passeron ile) *La reproduction: Éléments d'une théorie du système d'enseignement*, 1970 [Yeniden Üretim, çev. Aslı Sümer, Levent Ünsaldı, Özlem Akkaya, Heretik Yayıncılık, 2015]; *La Distinction. Critique sociale du jugement*, 1979 [Ayrım. Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi, çev. Ayşe Günce Berkurt, Derya Fırat Şannan, Heretik Yayıncılık, 2015]; *Questions de sociologie*, 1980 [Sosyoloji Meseleleri, çev. Ash Sümer, Büşra Uçar, Filiz Öztürk, Mustafa Gültekin, Heretik Yayıncılık, 2016]; *Choses dites*, 1987 [Seçilmiş Metinler, çev. Levent Ünsaldı, Heretik Yayıncılık, 2013]; *Les règles de l'art: genèse et structure du champ littéraire*, 1992 [Sanatın Kuralları. Yazınsal Alanın Oluşumu ve Yapısı, çev. Necmettin Kamil Sevil, YKY, 2006]; (Loïc Wacquant ile) *Réponses: Pour une anthropologie réflexive*, 1992 [Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar, çev. Nazlı Ökten, İletişim Yayınları, 2003]; *Les raisons pratiques: sur la théorie de l'action*, 1994 [Pratik Nedenler. Eylem Kuramı Üzerine, çev. Hülya Uğur Tannöver, Hil Yayınları, 2006]; *Sur la télévision*, 1996 [Televizyon Üzerine, çev. Alper Bakım, Sel, 2019]; *Les usages sociaux de la science. Pour une sociologie clinique du champ scientifique*, 1997 [Bilimin Toplumsal Kullanımları. Bilimsel Alanın Klinik Bir Sosyolojisi İçin, çev. Levent Ünsaldı, Heretik Yayıncılık, 2013]; *Méditations pascaliennes*, 1997 [Akademik Aklın Eleştirisi. Pascalca Düşünme Çabaları, çev. P. Burcu Yalım, Metis Yayınları, 2016]; *Contre-feux*, 1998 [Karşı Ateşler, çev. Sertaç Canbolat, Sel Yayıncılık, 2017]; *La domination masculine*, 1998 [Erişim Tahakküm, çev. Bediz Yılmaz, Bağlam Yayınları, 2014]; *Le Bal des célibataires. Crise de la société paysanne en Béarn*, 2002 [Bekârlar Balosu, çev. Çağrı Eroğlu, Dost Kitabevi, 2010]; *Esquisse pour une auto-analyse*, 2004 [Bir Otoanaliz İçin Taslak, çev. Murat Erşen, Bağlam Yayınları, 2013]; (Roger Chartier ile) *Le sociologue et l'historien*, 2010 [Sosyolog ve Tarihçi, çev. Zuhul Karaca, Açılım Kitap, 2014].

LOÏC WACQUANT California Üniversitesi'nde (Berkeley) Sosyoloji Bölümü'nde öğretim görevlisi; Avrupa Sosyoloji Merkezi'nde (Centre de sociologie européenne, Paris) araştırmacı olarak görev yapmaktadır. MacArthur Vakfı bursundan yararlanan Wacquant'ın, kent yaşamında marjinal gruplar, sembolik olgular, ceza devleti, etnik-ırksal tahakküm konularında, pek çok dile çevrilmiş çalışmaları bulunmaktadır. Kitaplarından bazıları: *An Invitation to Reflexive Sociology* (1992, Pierre Bourdieu ile birlikte), *Les Prisons de la misère* (1999), *Body and Soul: Notebooks of An Apprentice Boxer* (2004) [Ruh ve Beden: Acemi Bir Boksörün Defterleri, çev. Nazlı Ökten, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2012], *The Mystery of Ministry: Pierre Bourdieu and Democratic Politics* (2005), *Das Janusgesicht des Ghettos und andere Essays* (2006), *Urban Outcasts: A Comparative Sociology of Advanced Marginality* (2007) [Kent Paryaları: İleri Marjinalliğin Karşılaştırmalı Sosyolojisi, çev. Mehmet Doğan, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2012]. Disiplinlerarası *Ethnography* dergisinin kurucuları ve editörleri arasındadır.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ · NAZLI ÖKTEN 7

Yeni Basıma Önsöz
SOSYOLOJİK ATÖLYENİN KAPISINDA

LOÏC WACQUANT 11

Latin Amerika Basımlarına Önsöz
RASYONALİZM VE DÜŞÜNÜMSELLİK

PIERRE BOURDIEU - LOÏC WACQUANT 23

ÖNSÖZ · LOÏC WACQUANT 27

BİRİNCİ BÖLÜM

Toplumsal Bir Prakseoloji İçin
Bourdieu Sosyolojisinin Yapısı ve Mantığı

LOÏC WACQUANT 33

1. **SOSYAL FİZİK VE SOSYAL FENOMENOLOJİ ÇATIŞKISINI AŞMAK** 40

2. **TOPLUMSAL VE ZİHİNSEL YAPILARIN DİYALEKTİĞİNDEN**
SINIFLANDIRMA MÜCADELELERİNE 46

3. **METODOLOJİK İLİŞKİSELÇİLİK** 50

4. **PRATİK DUYUNUN BULANIK MANTIĞI** 55

5. TEORİSİZME VE METODOLOJİZE KARŞI: BÜTÜNCÜL BİR SOSYAL BİLİM	64
6. EPİSTEMİK BİR DÜŞÜNÜMSELLİK İÇİN	74
7. AKIL, ETİK VE SİYASET	87

İKİNCİ BÖLÜM

Düşünümsel Sosyolojinin Amaçları

(Chicago Semineri)

PIERRE BOURDIEU - LOÏC WACQUANT	101
1. SOSYOANALİZ OLARAK SOSYOLOJİ	103
2. BİRİCİK VE SABİT	118
3. ALANLARIN MANTIĞI	140
4. ÇIKAR, HABİTUS, RASYONALİTE	164
5. DİL, TOPLUMSAL CİNSİYET VE SİMGESEL ŞİDDET	196
6. BİR AKIL <i>REELPOLİTİĞİ</i> İÇİN	235
7. NESNELEŞTİREN ÖZNEİN NESNELEŞTİRİLMESİ	269

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Düşünümsel Sosyolojinin Araçları

(Paris Semineri)

PIERRE BOURDIEU	285
1. BİR MESLEĞİ AKTARMAK	287
2. İLİŞKİSEL DÜŞÜNMEK	293
3. RADİKAL BİR ŞÜPHE	305
4. <i>DOUBLE BIND</i> VE DÖNÜŞME	318
5. KATILIMCI NESNELEŞTİRME	325
BOURDIEU NASIL OKUNMALI: İKİ ROTA - LOÏC WACQUANT	333
Genetik Güzergâh	334
Analitik Güzergâh	354
<i>PIERRE BOURDIEU KAYNAKÇASI</i>	365
<i>GENEL KAYNAKÇA</i>	385

SUNUŞ

NAZLI ÖKTEN

2002 yılında Pierre Bourdieu'nün vefatını öğrendiğim sırada, *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*'ın çevirisi üzerinde çalışıyordum. 1995 yılında arkadaşlarımla birlikte çıkardığımız *Hayalet Gemi* dergisi için "Spor Sosyolojisi Notları" ve "Zevk Sosyolojisi Notları" başlığıyla iki kısa çeviri yapmıştım ancak *Toplumbilim Sorunları* başlıklı derlemede yer alan bu metinler, daha ziyade akademik alanın dışına hitaben yazılmış olmaları nedeniyle, bilimsel terminolojisinin ağır ve kimi zaman katı kullanımından farklı bir üslup içeriyorlardı.

Yayınevinden arayıp Bourdieu'yle ilgili bir yazı istediklerinde önce bocalamıştım. Hakkında kapsamlı bir derleme (*Ocak ve Zanaat*) ve bazı çeviriler yayımlanmıştı, ancak ismi ülkemizde henüz yeni yeni duyuluyordu. Bu gecikmiş tanınırlık benim açımdan şaşırtıcı değildi. Doksanlı yılların ortasında siyaset sosyolojisi yüksek lisansı için Paris'e gittiğimde, Pierre Bourdieu ismini hocalarımın ağzından yalnızca bir kez duymuştum, o da ders arasında "Canım bu Bourdieu de çok abartılıyor" minvalinde bir yakınmayla. Bourdieu'nün *Collège de France* gibi Fransa'nın entelektüel hayatının nihai zirvesi sayılacak bir konuma eriştikten sonra bile kendi ülkesinde kabul görmeyişi, bizim ülkemize de ancak Amerika Birleşik Devletleri'nde-

ki üniversitelerde sosyal bilimler eğitiminin kaçınılmaz bir parçası haline geldikten sonra tanınmasına neden olan etkenlerden biriydi.

2007 yılında Karşı Sanat'ta "Fondation Pierre Bourdieu" işbirliği ile 2 Mayıs-2 Haziran 2007 tarihleri arasında "Pierre Bourdieu: Cezayir'de. Köksüzleşmenin Tanıklığı" isimli fotoğraf sergisi vesilesiyle, İTÜ İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümü ile Galatasaray Üniversitesi Sosyoloji Bölümü ortaklığında, *Ocak ve Zanaat* derlemesinin yazarlarının da katkılarıyla, Bourdieu'nün sosyolojik çalışmalarını merkeze alan iki uluslararası konferans düzenledik. Bu konferansların ilki, "Pierre Bourdieu: Sosyal Bilimlerde Açılımlar" başlığıyla 3-5 Mayıs tarihlerinde İstanbul Teknik Üniversitesi'nin Maçka Kampüsü'nde düzenlenmişti. Dinleyici kitlesinin bizi şaşırtan kalabalığı, artık Bourdieu düşüncesinin kaçınılmaz bir referans oluşturmaya başladığının bir göstergesiydi. "Tahakkümün Çoğul Yüzleri: Bourdieu Sosyolojisi" başlıklı ikinci konferansa ise, Loïc Wacquant ve Bourdieu yaşarken onun da teşvikiyle düşüncesini konu alan ilk kitabı yazan Louis Pinto katılmıştı. Galatasaray Üniversitesi'nde 18 Mayıs 2007 tarihinde düzenlediğimiz bu konferans da yoğun bir ilgiyle karşılandı. Bu sıradaki sohbetlerimiz esnasında Bourdieu ve Loïc Wacquant'ın, Durkheim ve Mauss'a referansla birbirlerine amca ve yeğen olarak takıldıklarını öğrenmiştim. Loïc Wacquant için Bourdieu düşüncesinin çeviri, aktarım ve yorum sırasında "zayı" olabilecek veçhelerine dikkat çekmek, altını çizmek neredeyse bir görev gibiydi. Çünkü kendisinin de inandığı sosyal bilim ilkelerinin dinamiği açısından sürekli bir tür ince ayarın sağlanması şarttı. Kitaba eklediği yeni bölümlerde bu çaba gün gibi ortada. Özellikle yüksek lisans ve doktora öğrencileri için, Bourdieu'nün asıl eserlerinin dilindeki bilinçli karmaşıklığa ilaç olacak bir tür yol haritası gibi kullanılacağına eminim.

Cevaplar'dan sonra *Bir Pratik Teorisi için Taslak ve Homo academicus* gibi eserlerini çevirirken bu bilinçli karmaşıklığın düğümlerini çözmenin ne derece önemli olduğuna şahit oldum. Öğrencilerim Bourdieu okumaya ilk başladıklarında

onları cesaretlendirmek için şöyle söylerim: Bazı kitaplar kolay okunur ve bittikten sonra unutulur ama Bourdieu'nün yazısı okuyucuyu adeta bir pentatlona çağırır; dilin içinde kimi zaman koşmanız, kimi zaman yüzmeniz, kimi zaman bisiklete binmeniz gerekir ama bitirdiğinizde düşüncenin pratik becerilerine siz de şaşar ve metinle mücadelenizden başkalaşmış olarak çıkarsınız. Bu kitabın ilk versiyonunu çevirmeyi bitirdiğimde, sadece sosyal bilimlere bakışım değil, akademik dünyanın bütününe bakışım da değişmişti. Hem Bourdieu'nün hem Loïc Wacquant'ın doğrudan ve kati yaklaşımlarının, kılı kırk yaran titizliklerinin hakkını verebilmek için çok çabaladığımı hatırlıyorum. Geriye dönüp baktığımda bu ilk baskıda Işık Ergüden'in editörlük çabalarının da, kimi yerlerde dili zorlayan ifadeleri daha anlaşılır kılmaya yönelik katkılarının da hakkını vermeliyim. Ancak elinizdeki basım, sadece yazarlardan birinin, Loïc Wacquant'ın yeni katkılarıyla değil, aynı zamanda Türkçede Bourdieu sosyolojisi açısından yerleşen terminolojiyi de göz önüne alarak yenilenmesi açısından da farklılıklar içeriyor. O dönem *agent* kavramını karşılamak için kullanılan eyleyen/eyleyici yerine *failin*, mekân olarak karşılanmış *espace* için *uzamın* kullanılması gibi terminolojik değişiklikler, karşılaştırmalı okuma yapmak isteyenler için göz önünde bulundurulmalı. Söyleşi ve konferans bölümlerine eklenen dipnotlar ve kaynakçanın metni hantallaştırdığı düşünülebilirse de, gerek tematik gerek metodolojik olarak son derece aydınlatıcı oldukları görülecektir. Bourdieu gibi Loïc Wacquant'ın da muradı olan davet, "Bourdieuçü" bir sosyoloji yapmaya değil, bütünleşmiş, ilişkisel ve analitik bir sosyal bilimler için kolektif bir düşünme katkıda bulunmaya yönelik olarak görülmelidir.

* * *

"Dil, doğallaştırılan, dolayısıyla göz ardı edilen, bilinçdışı inşa araçları olarak işlev gören, muazzam bir önkabuller deposudur aslında" diyor Bourdieu. Kitabın dili sizi her zorladığında bunu önkabullerinizi sorgulamak için bir fırsat olarak görmeyi umuduyla, iyi okumalar.

Yeni Basıma Önsöz
SOSYOLOJİK ATÖLYENİN KAPISINDA

LOÏC WACQUANT

Bu kitap, Chicago University Press ile Polity Press'in 1992 yılında birlikte yayımladıkları, kısaltılmış ve geçici bir Fransızca çevirisi aynı yıl Seul Yayınları'ndan *Réponses. Pour une anthropologie réflexive* [Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar] başlığıyla çıkıp hızla tükenen *An Invitation to Reflexive Sociology* adlı eserin gözden geçirilmiş, düzeltilmiş, genişletilmiş bir çevirisidir. Kitap, Bourdieu'nün Amerikan sosyolojik ortodoksisıyla, benim o dönem doktora yaptığım Chicago'da, Nisan 1987 ile Nisan 1989 arasındaki iki ziyareti sırasında karşı karşıya gelmesinin ürünüdür. Mayıs 1988 ile Aralık 1991 arasında, Atlantik'in iki yakasında dört elle, doğrudan İngilizce olarak yazılmıştır. Fransızca bölümler daha sonra tarafımdan İngilizceye çevrilmiştir.

Bourdieu'nün Amerika Birleşik Devletleri sosyal bilimleriyle diyalogunu incelemenin yeri burası değilse de, bu diyalogun, Kıta felsefesiyle süregiden gizli sohbetiyle birlikte, eserinin itici güçlerinden biri olduğunu söylemek gerekir. Bu diyalogun temel etapları arasında, onu felsefeden sosyolojiye etnoloji yoluyla geçmeye teşvik eden (1958'de Ruth Benedict, Ralph Linton ve John Dollard'ın kültürel antropolojisinin ilk okumalarından, 1966'da Paul Lazarsfeld'le karşılaşma-kaçınma-

ya uzanan) gençlik keşifleri karşımıza çıkar. Ardından 1972-1973'te Princeton Institute for Advanced Study'de kalışı sırasında simgesel meta ekonomisini arşınlayarak kendi dönüşümünü tamamlar ve sahiplenir, ülkenin kampüslerinin şaşırtıcı klostrofobisini deneyimler ve Amerikan *establishment*'ının akademik üslubuna cevap olarak *Actes de la recherche en science sociales*'in yayımlanmasını tasarlar. Daha sonra bu kitabın da parçası olduğu bilimsel fetih yolculukları (San Diego, üç kez Chicago, Madison, New York ve Princeton, 1986-1989) ve nihayet lafi dolandırmadan onu disiplinlerin tamamını kucaklamaya götüren entelektüel şöhret konferansları (1994'te New York ve 1996'da Berkeley) gelir. Bu seyahatlerin sonunda, Bourdieu'nün, Durkheimci projenin erken doğumundan bir yüzyıl sonra, sosyal bilimler ile insan bilimlerini yeniden birleştirerek fizyonomilerini yeniden tasarlamaya yönelen bir bilimsel devrimin bizzat faili olduğunu fark ettiğini söyleyebiliriz. Atlantik'in öteki yakasında, kendileri de başka ülkelere ve başka zihinsel manzaralardan gelen "entelektüel arkadaşları" arasında, sosyologlar Erving Goffman ve Aaron Cicourel, ekonomist Albert Hirschman, dilbilimci William Labov, antropolog Nancy Munn, tarihçi Carl Schorske, filozof John Searle ve sanatçı Hans Haacke yer alır.

I

Düşünümsel Sosyolojiye Davet, Pierre Bourdieu'nün entelektüel güzergâhında majör bir bükülmenin, bir yayıncılık dönemecinin ve bilimsel bir konjonktürün kavşağında doğmuştur. Bilimsel konjonktür, seksenli yıllarda, yapısalcı-işlevselci hegemonyanın çöküşünün ardından Amerikan sosyolojisiindeki paradigma patlamasıdır. Mikrososyolojik akımların (faydacı, pragmatist ve fenomenolojik olmak üzere üç ayrı hattın) boy vermesi, makrotarihsel ve karşılaştırmalı incelemelerin yenilenmesi, kültür sosyolojisi dalgası, (Foucault'dan Derrida'ya, Deleuze'den Kristeva'ya) postyapısalcı adı verilen yaklaşımların yaygın ve karışık türlerinin ortaya çıkışı, feminist eleştirinin

filizlenmesi ve nihayet (Atlantik ötesinde Bourdieu'nün üzüle- rek, bazen aceleyle Habermas, Giddens ve Gadamer'in yanı ba- şında sınıflandırıldığı skolastik türde) "büyük teorinin" dirili- şî: Tüm bu gelişmeler, tam da her türden bilimsel ortodoksiye meydan okuyan ve reddeden çalışmalarının geniş bir kabulüne elverişli bir entelektüel iklim ve akademik bağlam oluşturmaya katkıda bulunmuştur.¹

İkinci elverişli unsur, Bourdieu'nün İngilizceye çevrilmesin- deki ani hızlanma olur. Sınıf, kültür ve iktidar arasındaki iliş- kiler üzerine onlarca yıldır süren araştırmaların yoğun bir sen- tezi olan, beğenin toplumsal belirleyenlerini ortaya koyarak Kant'ın teorisine karşı çıkan *Ayrım*, 1984 yılında (Fransa'da ya- yımlanmasından beş yıl sonra) Harvard University Press'ten çı- kar, okunup tartışılmaya başlanır. Ardından *Homo academicus* (1988'de, Fransa'da yayımlanmasından dört yıl sonra), daha sonra 1990 yılında (üç yıl sonra) *Sens pratique* [Pratik Duyu] ve Bourdieu'nün "Düşünümsel bir sosyoloji" alt başlığını koydu- ğu *Choses dites* [Söylenmiş Şeyler] ve 1991'de (yine üç yıl son- ra) *Heidegger'in Politik Ontolojisi...* Daha sonra Polity Press'in yöneticisi John Thompson'un inisiyatifiyle eski çalışmaları ardi ardına İngilizcede yayımlanır: *Un art moyen* [Ortalama Bir Sa- nat] (1965'te Fransızcada, 1990'da İngilizcede), *Sanat Sevdası* (1966 ve 1991), *Le Métier de sociologue* [Sosyologluk Zanaatı] (1968 ve 1991) ve nihayet *Ce que parler veut dire*'in [Konuşmak Ne Demektir?] (1984) Bourdieu'nün siyaset ve grup oluşumu konusundaki kilit denemeleriyle zenginleştirilmiş yeni baskısı *Langage et pouvoir symbolique* [Dil ve Simgesel İktidar] (1991, Fransa'da bu versiyon on yıl sonra basılacaktır).

Bourdieu, yurtdışında giderek artan talep karşısında, kararlı bir biçimde uluslararası tartışma uzamına doğru yönelir. 1987

1 Bourdieu, Nisan 1987'de Chicago Üniversitesi'nde "Beyond the false dichotomies of social science" başlıklı, daha sonra bir bölümü *Theory&Society* der- gisinin yıllık sayısında "Vive la crise!" başlığıyla yayımlanacak bir konferans- ta, heterodoksileri çoğaltma çağrısında bulunmuştu (1988i). Aynı zamanda Bourdieu'nün bazıları tarafından on yıl sonra hâlâ özdeşleştirildiği ve Fran- sızca bölümleriyle sınırlı kalan, ABD sosyolojisine yabancı olan edebi-felsefi "French theory"ye hasrettiği "Passport to Duke" makalesi okunabilir (1996c).

yılında estetik ve toplumsal sınıflar, 1988 yılında edebiyat ve simgesel iktidar, 1989 yılında da düşünömsel sosyolojinin ilkelere ve hedefleri ile entelektöeller hakkındaki çok sayıda önemli makaleyi doğrudan İngilizce olarak yayımlar;² 1990'da "skolastik paralojizmin" bir kesitini ve 1989'da Chicago'da kaçırılan bir randevudan sonra 1994'te New York'ta karşılaşacağı Robert Merton'a üstü örtölü bir saygı duruşunu da unutmamak gerekir. Kendisini gitgide bilimsel *lingua franca* olarak dayatan (Amerika'da İngilizce olmayan hiçbir şey okunmamaktadır), Shakespeare'in dilinde erişilebilir bu metinlerin sayısındaki artış ve temalardaki çeşitlenme, Bourdieu'ye, eserlerinin o zamana dek doğru bulmadığı disiplinlerarası bölünmeler ve gündelik anlam kategorileri ile ilmi kategoriler arasındaki bölünmelere göre gerçekleşen alımlanışını yenilemek için yeni bir pencere açar.³

Sosyolog, Amerika maceraları sırasında bu işe birçok cepheden kişisel olarak girişir. Böylece 1986 yılının Nisan ayında Princeton'da sanatsal yaratı muammasını çözmek için geliştirdiği eserler bilimi üzerine Gauss Lectures in Criticism'i [Gauss Eleştiri Dersleri] verir. 1987 yılının ilkbaharında Chicago Üniversitesi Dekanlık Sempozyumu'nda sınıflar konusundaki nihai konferansı verir: "Toplumsal cinsiyet, yaş, ırk ve sınıf: Analitik kategoriler mi, yerli kategoriler mi?" Bu, Orta Batı'nın başkentinde, dokuz günde altı bölüm ve enstitüde verilen sekiz konferansın sonucusudur. İki yıl sonra yine Chicago'da, James Coleman'la birlikte, Gary Becker, Jon Elster ve Coleman'a özgü faydacı bireycilik ile kendi savunduğu genetik yapısalılık arasındaki karşıtlığı ön plana çıkaran rakip sosyoloji kavrayışlarının karşı karşıya geldiği büyük bir kolokyum düzenler ve yönetir. Bourdieu, Center for Psychosocial Studies tarafından

2 Bu makalelerden bazılarını günümüzde Fransızca olarak yayımlanmamış, bazıları ise daha sonra yapılan derlemelerde yeniden basılmıştır. Okuyucu, bu önsözde ve kitabın geri kalanında bahsi geçen metinlerin tam referansını eserin sonunda yer alan kaynakçada bulacaktır.

3 Bu durumda her disiplin veya uzmanlık dalı, belli başlı eserlerden birine ve onun ardından gelen makalelere odaklanarak Bourdieu'nün diğer çalışmalarına dikkat göstermez.

çalışmaları hakkında düzenlenen disiplinlerarası bir konferansa ana konuşmacı olarak katılmadan önce, bu tartışmaları dünya ölçeğinde bilimsel mücadelede birleşmiş bir sosyolojik alanın tesisine yönelik çağrıyla bağlar.⁴

Aynı anda, Bourdieu bilimsel ilerlemesinde önemli bir viraj alır; kitap projesini şekillendirecek olan şey de budur ve belki de hayatının en üretken dönemine girer. Böylece *Düşünüm-sel Sosyolojiye Davet*'i önce tasarladığımız, sonra da yazdığımız yıllar boyunca, alan kavramını ortaya koyan ve simgesel iktidar kavramını serimleyen geniş bir yelpazede çalışmalar yapar. Bourdieu öncelikle, teknokratik tahakkümün kutsama mekanizmalarını açığa çıkaran *La Noblesse d'État*'nın [Devlet Soyluluğu] yayımlanmasıyla "iktidar alanı" radyografisini tamamına erdirir. *Sanatın Kuralları*'nın yayımlanmasıyla birlikte edebi alanın toplumsal doğuşu konusundaki yirmi yıllık araştırmalarını tamamlar. Ve devletin icadı konusundaki araştırmalarını Collège de France derslerinde toplar. Daha sonra da müstakil konut piyasasının işleyişine dair analizinde bürokratik alan kavramını açar (bu çözümlemenin ilk hali, on yıl sonra *Les Structures Sociales de l'Economie* [Ekonominin Toplumsal Yapıları] olarak yeniden toparlanmadan, 1990 yılında *Actes de la recherche en sciences sociales*'in özel sayısı olarak basılır).

Bourdieu, aynı sırada "fikirlerin uluslararası dolaşımının" toplumsal mantığını irdeleyerek, Avrupa çapında disiplinle-

4 Bkz. "Concluding remarks: for a sociogenetic understanding of intellectual Works", C. Calhoun, E. Lipuma ve M. Postone (ed.), *Bourdieu: Critical Perspectives*, Polity Press, Cambridge, s. 263-275. Bourdieu'nün ABD'deki tüm bu konuşmaları hızlıca yayımlandı. Üç Gauss konferansı, simgesel meta ekonomisi konusunda, Fransızcada bulunmayan *The Field of Cultural Production* başlıklı bir derlemeye dahil edildi. Dekanlık sempozyumunun ana konuşması "What makes a social class?" başlığı altında yayımlandı (Bourdieu, 1987k). Bu toplantının diğer davetlileri, psikolog Elenaor Maccoby (Skinner'in öğrencisi ve Carol Jacklin'le birlikte klasik olmuş *The Psychology of Sex Differences* kitabının yazarı), ölümlülük uzmanı demograf Samuel Preston ve Harvard'da bulunan, *Slavery and Social Death*'in yazarı Jamaikalı sosyolog Orlando Patterson idi. Bourdieu-Coleman, Amerikan sosyolojisinin yükselen kuşağının tenorlarının katkılarını *Social Theory for a Changing Society* başlığı altında bir araya getirdi (1991). Psychosocial Studies Center'ın kolokyumu, Craig Calhoun ve arkadaşları tarafından *Pierre Bourdieu: Critical Perspectives* başlığı altında yayımlanmıştır.

rarası bir ağ oluşturur ve piyasa imparatorluğunun yayılmasına bağlı toplumsal ıstırabın yıpratıcı etkilerinin, bütünlenmemiş biçimlerinin ve ağırlı yerlerinin dökümü niteliğindeki *Dünyanın Sefaleti* isimli ortak saha çalışmasının başını çeker. Öte yandan, hızla on iki ülkede ve dilde dağıtılan “Avrupa Kitap Dergisi” *Liber*’i yayına sokar ve teori, ampiri ve yurttaşlık meselelerini kaynaştırmak amacıyla 1975’ten beri çıkardığı *Actes de la recherche en sciences sociales* dergisinin yüzüncü sayısını hazırlar. Bu önemli çalışmaların üst üste gelmesi ve bilimsel etkileri kadar toplumsal-siyasal anlamda da ses getirmeleri nedeniyle, 1993 yılında Bourdieu, CNRS altın madalyasını alan ilk sosyolog olacaktır.⁵ Minuit Yayınları’ndan Seuil Yayınları’na geçişiyle altı çizilen bu entelektüel dönüm noktası, onu, sosyolojisinin odak noktasını kategorilerin “gerçekleşmesindeki” simyaya (grupların oluşumuna), sınıflandırma mercii olarak devlete ve demokratik siyasetin hal-i pür melaline doğru kaydırmaya sevk eder. Tüm bunların doğrudan uzantısı, Bourdieu’nün kamusal müzakereye dahlinin yoğunlaşması ve çeşitlenmesidir. “Raison d’agir” kolektifinin ve iki yıl sonra da aynı adı taşıyan yayınevinin kurulması, ardından 1995 Aralık hareketinin çizgisinde çeşitli biçimler alan müdahaleleri de bunun tanığıdır.

Bu entelektüel ânı yakalamak için çarpıtmadan basitleştirirsek, Bourdieu’nün, 1960’ları habitus kavramını, 1970’leri alan kavramını geliştirerek, 1980’leri de Cassirer’den esinlendiği bir sınıflandırmayla simgesel iktidarın farklı kiplerinin (mit, din, dil, bilim, siyaset, hukuk ve sanat) izini sürerek geçirdiğini söyleyebiliriz. 1990’lara gelindiğinde, 1972’de *Bir Pratik Teorisi için Taslak*’ta ve 1980’de *Le Sens pratique*’te yoğunlaşan teorik ve ampirik sentezi güncelleme zamanıdır. *Düşünsel Sosyolojiye Davet*, böylece kazanımların bilançosunu ortaya koyar ve gelecek araştırmalar için bir çerçeve sunar.

---

5 Bourdieu’nün entelektüel evriminde çok önemli olan bu dönemin derinlemesine bir çözümlemesi için bkz. “Bourdieu 1993: a case study of scientific consecration” (Wacquant, 2013).

II

Pierre Bourdieu'nün otuz yıllık araştırmaları boyunca geliştirdiği toplumsal dñnyalar ve pratik teorisinin epistemolojik ve metodolojik ilkelerini aydınlatmak, kavramsal “çekirdeğini” ortaya çıkarmak, içermelerini ve akrabalıklarını ortaya koymak, kışkırttığı itirazlara ve sorgulamalara karşılık vermek, nihayet Atlantik'in iki yanında da yeniden moda olan skolastik geleneğe karşı, toplumsal olgunun bilimsel inşasına yönelik pratik şemaların dñřünümsel bir uygulaması olarak sosyolojik teorisinin ayırt edici bir kavrayışını sergilemek: Bu amaçlar, çelişkili değilse de uzlaşmaları güçmüş gibi görünebilir. Kitabın daha önce görölmedik biçiminin nedeni bundan kaynaklanır: Analitik sergilemenin ciddiyetini akıl yürütmeye dayalı fikir alışverişinin esnekliğiyle birleştirmeye olanak sağlayan yazılı bir diyalog öncesinde, ilk esasların ve koyutların açıklandığı giriş bölümü ve sonunda da pedagojik bir yol haritası. Bu karma formül, 1986, 1987 ve 1989 ilkbaharlarında Pierre Bourdieu'nün Chicago gezileri sırasında denenmiş ve uygulanmıştır.

Bourdieu, 1987 yılının Nisan ayında, Chicago Üniversitesi sosyal bilimler dekanının (tabakalaşma ve ağ uzmanı sosyolog Edward Laumann) hamisi olduğu prestijli bienalin *keynote speaker*'ı olarak gittiği Hyde Park kampüsünde iki kez kaldı. Bu ziyaret bir tür fñnye etkisi yaptı. Geliřenden önceki kiř, Ocak'tan Mart'a dek, her perşembe akşamı toplanarak metinlerini didikleyen, sosyoloji, antropoloji ve siyaset biliminden on üç öğrençiyile bir “Graduate Workshop on Pierre Bourdieu” düzenlemiştim. Son seansta Bourdieu, bñtñn bir öğleden sonra ve akşam boyunca on iki tematik başlığa ayrılmış on sayfa sorudan yola çıkarak bizimle kıran kırana tartıştı. Zaten isteği üzerine “Ayrım'a yönelik Anglo-Amerikan Eleřtiriler”i özetleyen, daha sonra Bourdieu'nün eğitim, sanat ve kñltür, dil, Cezayir etnologisi ve pratik teorisi hakkında çevrilen diğer çalışmalarının ABD'de ve uluslararası arenada aldığı tepkilerle de genişlettiğim uzun bir memorandum hazırlamışım. Böylece *Pascalca Dñřünme Çabaları*'nın yazarı, yazdıklarının yurtdışında ne-

den olduğu soruların, anlaşmazlıkların, yakınmaların ve küçümsemelerin tam, canlı ve eşzamanlı bir tablosuyla hem kâğıt üzerinde hem de kişisel olarak yüz yüze gelebildi ve bunlara cevap vermenin farklı yollarını *in situ* deneyebildi. Daha sonra Bourdieu Atölyesi ve (Center for Psychosocial Studies'in bir araya getirdiği, William Julius Wilson'un dilbilimciler ve felsefecilerden oluşan araştırma ekibi ve Chicagolu antropologlarla) diğer seminerler sırasında yaptığımız tartışmaları, makale şeklinde yayımlanacak bir dizi yazılı ve sözlü söyleşi⁶ gerçekleştirerek sürdürebildik. Ve nihayet, Chicago'daki okuma grubuyla karşılaşmanın başarısı, Bourdieu'yü École des Hautes Études en Sciences Sociales'deki (1987 Ekim ayında kaydedilen, 1988 Haziranı'nda gözden geçirilen) araştırma seminerinin sunuşunu, Amerikan okuruna yönelik olarak yazıya dökmeye ve cila lamaya teşvik etti.

Gittiği yerlerde verdiği konferansları sırasıyla çevirirken hazırlık notları almış ve bunları "eklemeler ve önerilerle bezemıştim"; aynı zamanda Bourdieu'nün sözlü sunumunda benimseyip erittiği, daha sonra nihai metne dahil ettiği sayısız "bağ ve geçiş" eklemiştım. Birlikte çok kolay yazabildiğimizi böyle keşfettik. Bu da yarım düzine makalesini Amerikan dergileri için özgürce çevirip gözden geçirdiğimde doğrulanmış oldu. Bu ziyaretin Bourdieu üzerinde başka bir anlamlı etkisi daha oldu, çünkü Amerikan akademik alanıyla pratik ilişkisini değiştirdi: (Dille ilgili güvensizliği nedeniyle dizginlediği) İngilizcesinin "önündeki engelleri kaldırdım", böylece Atlantik ötesi konuşmaları sırasında satır satır okumak zorunda hissettiği yazılı bir metne mahkûm olmaktansa âdeti olduğu üzere özgürce doğaçlama yapmaya başladı. Bütün bu unsurlar birleşince, Chicago'daki konferanslarının yayımlanması sorusu ortaya çıktığında, bunları *Toward a Sociology of Symbolic Domination* başlığı altında hazırladığım, o sırada çevirisi yapılan ve Chicago Üniversitesi'nin sabırsızlıkla beklediği bir derlemeye eklemektense, aynı editöre, *An Invitation to Reflexive Socio-*

6 Bourdieu ve Wacquant (1989a; 1989b; 1993 [1991'de Almanca ilk basımdan sonra]).

logy⁷ başlığı altında Bourdieu'nün çalışmalarının tamamını ele alan, İngiliz-Amerikan okurlarının kullanımına yönelik ortak bir kitap yazmayı önerdik.

Kitabın çok sayıda dile çevrileceğini öngörmüştük ama Fransa'da yayımlanmasını hiç konuşmadık –ki bu Paris'te hüküm süren sağlıklı entelektüel iklim hakkında bir fikir verecektir. Yine de Bourdieu, tamamladığı elyazmasını çevresine okuttu ve onlardan gelen coşkulu tepkiler üzerine Seul Yayınları'nın kitabı Fransızca yayımlama talebine olumlu karşılık vermeye ikna oldu. Böylece, ilk basım biter bitmez gözden geçirme düşüncesiyle, *Sanatın Kuralları*'nın çıkışı nedeniyle değiştiremediğimiz imkânsız bir teslim tarihine yetiştirmek için kayıt cihazıyla çevirip kesip biçerek kısaltılmış bir versiyon hazırladık. 1997'de Almanca ve Arapça baskıların hazırlıkları sırasında Bourdieu ve ben, kitabın orijinal ABD baskısının tam versiyonunu Fransızca yazmakta anlaşmıştık. Ama bunun için tüm metni çevirmek ve devasa kaynakçasını yeniden yapmak gerektiği ortaya çıktı ve ne o ne de ben bunu yapma fırsatı bulabildik. Bu arada eser, yirmiden fazla dile çevrilmişti ve tüm dünyada yeni okuyucular kadar deneyimli araştırmacılar için de Bourdieu'nün eserine giriş kapısı haline gelmişti. Düzeltilmiş ve genişletilmiş bu tam baskı, sonunda erişime açık.

Bu basım için orijinal metnin bütünü'nü yeniden oluşturduk. Pierre Bourdieu'nün edep duygusuyla veya bilimsel kaygıyla geçici Fransızca baskıdan çıkardığı bölümleri yeniden yerleştirdik. Bunlar, Bourdieu'nün özellikle *homo academicus* yaklaşımına, toplumsal güzergâhına, Cezayir deneyimine ve yurttaşlık taahhütlerine dair, Fransa bağlamında polemik ve bilim dışı amaçlarla kullanılacağından korktuğu unsurlar⁸ ve bu anahtar

7 Bu isim, Bourdieu'nün 1987 Nisan'ında Chicago Üniversitesi'nin sosyoloji bölümündeki konferansında araştırmalarının bir panoramasını sunmak üzere öngördüğü başlıktan geliyordu: “*Reflexive Sociology: en quoi et comment la réflexion sur la pratique sociologique change la sociologie?*” [“*Düşünümsel Sosyoloji: Sosyoloji pratiği üzerine düşünmek, sosyolojiyi neden ve nasıl değiştirir?*”] (Pierre Bourdieu'nün Loic Wacquant'a 3 Nisan 1987 tarihli iletisi).

8 Birkaç yıl sonra *Televizyon Üzerine*'nin yayımlanmasına karşı yekvücut olarak koparılan medyatik fırtına sırasında, daha sonra da ölümünün ardından bu öngörülerin temelsiz olmadığı görüldü.

anları işleyen, nüansları ortaya koyan yazılarına göndermelerdi. İngilizce metni satır satır Fransızcaya çevirdik, ki bu da bize 1992 versiyonunda bulanık kalan bazı kavramsal noktaları (örneğin toplumsal uzam, alan ve iktidar alanı arasındaki ilişkileri) aydınlığa kavuşturma ve ifadeleri netleştirme fırsatı verdi. Bourdieu'yü dönemin tartışmaları içindeki yerine oturttukları için ilk referansları ve notları muhafaza ettik; öte yandan, doğrudan Amerikalı okura hitap eden veya o bağlama özgü saptamaları ve çıkışları kestik. Metnin hassas noktalarına, Bourdieu'nün *Düşünsel Sosyolojiye Davet*'inden sonra çıkan temel kitaplarından birer alıntı yerleştirdik, ama notları ve referansları ağırlaştırmamak için bu konuda ölçülü davrandık.

Orijinal baskıda üç ek vardı: Yabancı okurlara yönelik, "Bourdieu nasıl okunmalı?" başlıklı, 1991 yılının sonunda İngilizcede bulunan metinlere dayanan kısa bir rehber kaynakça; *Actes de la recherche en sciences sociales*'de çıkmış, Bourdieu'nün teorilerinin esinlediği kolektif çalışmayı kateden bir makale seçkisi ve kaynakçada bulunan, Bourdieu üzerine ikincil çözümlemelere işaret eden bir liste. Bu basım için *Actes*'in antolojisini kaldırdık, çünkü artık dergiye internet üzerinden erişilebiliyor ve bayrağı yeni bir araştırmacı kuşağı devraldı. Bourdieu'ye ikincil referansları esas kaynakçanın içine alırken güncellemedik, çünkü bunu yapsaydık ve seçici davranseydik bile ayrı bir kitap hacmine ulaşabilirdi. İlk kez Bourdieu'nün yazılarının bütünü kateden ayrıntılı iki okuma güzergâhı ekledik: Genetik diyebileceğimiz ilki, sosyolojisinin gelişimini beş evreye ayırıyor; analitik diye adlandırabileceğimiz ikincisi ise düşüncesini temellendiren altı ana kavramı irdeliyor (habitus, alan, sermaye, toplumsal uzam, simgesel iktidar ve düşünümSELLİK). Bourdieu'nün kırk yıllık araştırmaları boyunca dikkatini yoğunlaştırdığı temel ampirik nesnelere kapsayan tematik bir üçüncü güzergâh oluşturmaktan vazgeçtik. Çünkü ortak akli kendine dayanak alan, toplumsal veya yönetsel bölümlemelere (eğitim, kültür, siyaset vb.) dayalı, hatalı bir biçimde "somut" okumaları pekiştirmekten korktuk. Bourdieu'nün yaklaşımının esas gücünün, çapraz süreçlerin ve me-

kanizmaların izini sürerek tam da bunları saf dışı etmek olduğunu akılda tuttuk.

Eğer bu basım gerçekleşebildiyse, bu, Bourdieu külliyyatına vâkıf olduğundan metnin yeniden inşasına, kaynakların sağlamlamasına ve elinizdeki eserin muradı olan eğİtsel “paketin” tamamlayıcı parçası olan kaynakçanın oluşturulmasına önemli bir katkı sağlayan Étienne Ollion’un sıra dışı entelektüel sebatı ve sosyolojik kavrayışı sayesinde. Burada (metnin ilk halinin ve notların düzeltilmesine katkıda bulunan) Joséphine Gross’a, Frank Poupeau’ya, Louis Pinto’ya, Marie-Christine Rivière’e ve ölümünden bu yana Bourdieu’nün eserini yaşatan, *Actes de la recherche en sciences sociales* ve *Raison d’agir* gibi yayınları hazırlayan tüm ekibe candan teşekkürlerimi ifade etmek isterim.

III

Yazılışından yirmi yıl sonra bu kitabı yeniden okurken beni sarsan şey, onu besleyen teatilerin elle tutulur yoğunluğunun yanı sıra (üretimi sırasında ortaya çıkan binlerce sayfalık arşiv bunun kanıtıdır), hayatının son on yılında birbiri ardınca sıralanan geliştirmelerin esasını, özet halinde veya satır aralarında içermesidir.

Böylece okuyucu, ikinci bölümdeki diyalogda *Dünyanın Se-faleti* ve *EriI Tahakküm*’de bulunan tezlerin erken oluşumlarını ve *Pascalca Düşünme Çabaları*’nın esasını oluşturan skolastik yanılısma eleştirisinin açık bir öncülünü, ama aynı zamanda *Les Structures sociales de l’économie*’nin [Ekonominin Toplumsal Yapıları] parametresini oluşturan ve *Devlet Üzerine*’de işlenen en yüksek sembolik iktidar kavrayışının altında yatan geniş antropolojinin bir özetini ve hatta *Bekârlar Balosu*’nun temelindeki toplumsal analiz ilkelerini bulabilir. Yani bu kitap, gelecek kitaplara, araştırmalara ve sahalara “gebedir”; elbette sadece Bourdieu’nünkilere değil, onun felsefe ve sosyal bilimlerin büyük düşünürleriyle kurduğu ve verimliliğinin anahtarlarından biri olan “fetişizmsiz bir ilişkiyi” bizzat Bourdieu sos-

yolojisiyle tesis eden, ulusların ve disiplinlerin ötesinde içerdiği aletleri benimseyen araştırmaların tümüne gebedir:

Entelektüeller, araştırmacılar, eğitimlerinin tüm mantığıyla, geçmişin eserlerini bir kültür gibi, yani kutsanan, önemsenen, yüceltilen bir hazine gibi ele almaya hazırlanırlar. Böylece, kendi kendilerine de değer yükleyerek, bunları sonuç elde etmek üzere araştırmaya yatırılan üretici bir sermaye gibi değil, sembolik paylar veya basit narsistik ikramiyeler üretmeye yönelik bir sermaye olarak düşünürler (Bourdieu, 1986h, s. 42).

Düşünsel Sosyolojiye Davet, bu anlamda akademik bir mozoleye giriş (hele hele entelektüel bir boşgömüt hiç) değil, Pierre Bourdieu'nün görüşmelerine nokta koyarken söylemeyi sevdiği gibi, üzerinde "İş başına!" yazan bilimsel bir atölye kapısı olmayı amaçlamaktadır.

Berkeley ve Paris, Mayıs 2014